

KIS-678 – Notennoù gramadegel II – Ar c'hevarzhelloù

(GE da YBAN – 08 05 00)

Gant ar "stagelloù kenurzhiañ", evit arverañ an termen gramadegel kent, ne c'haller ket komz a "gevaotadur" (hemañ a c'hoarvez hepken gant an islavarennoù). Mar gran gant an termenoù a 'm eus kinniget, *kevarzhelloù* int, o *kevarzhañ* (oc'h eren elfennoù *kevarzh*) [evel just, **kevaotell* a c'hallfe bezañ bet dibabet e-lec'h *kevarzhell*, met adalek SADED ez eo bet lakaet *kevaotadur* da skritellañ staelad an islavarenn ; a du 'rall ez eo kantabekoc'h *kewazell*, eleze "derenell o *kewazañ* ul lavarenn d'unan all, o lakaat an eil da *wazañ* eben"].

Peurliesañ n'he deus ket ar gevarzhell gwerc'h war luniad al lavarenn — komz a c'hallféd eus "reolenn angwerc'h ar c'hevarzhelloù". Reolenn houmañ pell a vezañ strizh avat, rak rikladurioù a c'hoarvez hag azveret e vez luniad al lavarenn goude kevarzhell. Kemeromp unan hag unan ar c'hevarzhelloù meneget er gentel :

rak "ne lakaer ket ar verb war e lerc'h" ; koulskoude e c'hell ar *gevarzhell* **rak** parzhiañ er *gewazell* **rak ma** ;

met ivez zo *kevarzhell* hag e c'haller erlec'hiañ outañ ar *gewazell* **nemet e** raktroc'het he unan a-wechoù e **met e**¹ ;

hogen ned a da barzh e *kewazell* ebet ha degemeret e vez evitañ reolenn an angwerc'h (reolenn nad eo ket bet heuliet bepred gant ar skrivagnerion pa gaver e GIBR. div skouer eus **hogen** dirak verb : "*hoguen ech-hellot...*" Qu.p.3, "*hogen e lavaras...*" SKET.III p.33) ;

ha a zegouezh dirak ar verb :

a) pa gevarzh daou pe lies verb a zo dezho an un ambilh ; Kezar en dije lavaret : "*Me a zeuas hag a welas hag a drec'has*" — er bomm-se ez eo "**hag**" kevarzhell, rak an tri verb a chom kevarzh hep keñver a gewazadur etrezo ;

¹ "A word *met* is sometimes listed by grammarians among the conjunctions meaning 'but', and is often used in the modern literary language instead of *mes*. In fact it is the reduced form of the preposition *nemet* 'except'" (HMSB 294).

b) pa gevarzh daou verb a zo dezho an un divoud : “*An holl a saludas **hag** ez eas kuit*” ;

c) pa 'z a da barzh en ur berzhenell : “*Ur sterent a savas **hac a** ioa bras he ment*” Nl.n.10, “*un den kozh **hag** en devoa daou vab*” KBB.p.3 ;

d) pa 'z a da barzh en ur gewazell : “*ne voen ket pell **hag e** welis e oa ac'hanon-me a glaske*” PRMG.p.244, “***ha pa** ve merc'h ur pilhaouer e ve, ez pezo anezhi evit pried*” MBR.p.12, h.a.

pe¹, dreist-holl pa verk un disglenañ ezkaelat (*no* a arverfed neuze er Boelloniezh), a c'hell degouezhout dirak ar verb, en ur chom kevarzhell, rak an erganadoù disglenet a chom kevarzh : “*Pe me a ya, pe te a zeu*” — “*Pe mont a ran, pe dont a rez*” — “*Pe ez an, pe e teuez*”. An damant pennañ zo eztaoliñ an disglenañ ha hemañ a embreg un meni destrizh war luniad al lavarenn, ouzh e lakaat da drozañ reolenn angwerch ar c'hevarzhelloù.

Petra avat lakaat a gement-se er gentel ? Evidon me a chomfe gant : “War-lerc'h RAK, MET, HOGEN, HA, PE ne lakaer ket ar verb. Koulskoude, e degouezhioù resis e c'hell ar verb dont diouzhtu goude HA ha PE.” Ar frazennoù roet da skouer a rofe alberz a-walc'h eus an degouezhioù-se.

Anv a rez ivez eus **avat**. N'ouzon ket hag al lec'h ez eo, rak kemplezh a-walc'h eo endeo afer ar c'hevarzhelloù. Koulskoude ne ve ket fall menegiñ amañ ez eus araезioù all a c'hell kevelañ ar c'hevarzhelloù (hag ar c'hewazelloù) : an adverboù : **avat**, **koulskoude**, **evelkent**, **neoazh** e-lec'h **met**, **hogen** ; **ivez** e-lec'h **ha** ; an araogennoù : **gant** e-lec'h **ha** [Kervella en doa rebechet din bezañ skrivet un dra bennak evel : “*Duke Ellington hag e orkestra*” pa zlefed hervezañ lavarout : “...gant e orkestra,” neoazh n'en doa ket va c'hendrec'het — kennerzh e voe va meno pa lennis e GIBR. 1157 ar mellad 1 **ha** (2) : “avec, en compagnie de” hag e DGVB 205 ar mellad **hac**, **ha** : “Cette même préposition a le sens de « avec »...”].

¹ “*Pe* comes from OB. *pei*, a form of the 3 sg. imperfect subjunctive of ‘to be’ [...]” HMSB 292. “[hBr.] *pei* « soit », littéral. « fût » [...]. De *pei* est issu le bret. moy. *pe* au sens de « soit ... soit », « ou bien »” DGVB 282.